

Literatura închisorilor comuniste

Anul 1947 este anul în care regele Mihai I este obligat să abdice (*să renunțe la tron*) și se impune noul sistem, regimul dictatorial. Începând din acest an, timp de 20 de ani, lucrurile se înrăutățesc, cultura și arta se degradează. Regimul dictatorial a început în Rusia, apoi s-a extins. Contractul cultural cu Franța este anulat, scriitorii și presa trebuiau să copieze și să promoveze valorile Rusiei, toate revistele mari au dispărut, ziarele se impuneau cele din Rusia, acelea erau copiate – se scria doar despre Lenin, pentru poeții români nu exista hârtie, s-a creat o antiliteratură în acea perioadă. Politicul intră în sfera artei și a culturii. Limba – ca instrument de comunicare – se degradează, se pierde identitatea poporului, istoria, eroii sunt cei ai Rusiei. Poeții sunt obligați să facă o nouă literatură, o poezie politică, scriitorii erau obligați să scrie pentru partid.

În 1948 se formează Partidul Comunist care devine unic, se votează legea – cenzura – orice creație era filtrată, trunchiată sau condamnată la nepublicare, dacă nu elogia (*preamărea*) valorile false ale partidului, se publica doar operele care aduceau slavă partidului unic. Poeții au fost condamnați de evazionism (*tendință de a crea și difuza opere al căror unic scop este acela de a distrage atenția de la realitate, adormind simțul critic*), a scrie un pastel era o crimă. Marii critici: Călinescu, Lovinescu, Papu, Maiorescu sunt dați afară, iar în locul lor vin cei care sunt nepricepuți, dar care elogiază valorile partidului comunist, acesta este un lucru foarte nociv (*rău, malefic*) pentru critica literară românească, deoarece înăbușă (*reprimă, sufocă*) și suprimă (*elimină, anulează, omoară*) spiritul critic. Sunt eliminați și nerecunoscuți scriitori renumiți ca: Voiculescu, Eminescu, Goga, Blaga, Pillat, Barbu. Manualele școlare sunt realizate de către partid, ei scoțând scriitorii importanți. Universitățile își pierd autonomia (dreptul de a se administra singure, independența,

libertatea de acțiune și dezvoltare). În acest context politic și cultural, au existat scriitori care s-au conformat, care au elogiât în scrierile lor partidul comunist, dar au existat și scriitori care nu au cedat și care au atacat regimul dictatorial, aceștia „s-au lovit” de cenzură în scrierile lor și au fost condamnați la ani grei de închisoare, umilință și persecuție din partea comuniștilor, aceștia fiind declarați dușmani ai regimului. Astfel închisorile au devenit adevărate centre de cultură.

Ceea ce se numește îndeobște „literatura închisorilor comuniste” reprezintă unul dintre aspectele cele mai semnificative ale literaturii noastre contemporane și o experiență unică în întreaga istorie a creației literare românești. De aceea nu-i deloc lesne (*ușor*) să scrii despre o astfel de literatură, care trebuie judecată adesea cu măsuri diferite față de literatura curentă. Ne aflăm, mai exact spus, în fața unui alt tip de relație între creator și operă. Spiritul critic trebuie să devină mai maleabil (*care se adaptează ușor*). La privirea cea mai generală, literatura de gulag (literatura din închisorile comuniste – gulag=*organism sovietic – provenit din Rusia - însărcinat cu administrarea lagărelor de reeducare prin muncă, înființate în 1919 și destinate adversarilor politici din toate categoriile sociale și naționale. În epoca stalinistă, mai ales după anii '30, milioane de persoane au fost deportate și, în mare parte, exterminate. După moartea lui Stalin (1953), efectivele lagărelor s-au diminuat considerabil, aceste lagăre s-au extins și în alte țări totalitare, precum România*), altminteri extrem de diversă și numai aparent monotonă (*plictisitoare, uniformă*), se împarte în poezie și proză. Această diviziune este una mai degrabă formală, dar are și implicații mai adânci, care țin de fondul și dinamica interioară a discursului. Poezia reprezintă creația „originară” a închisorilor, elaborată mintal (*în minte*) în chiar toiul prigoanei, pe când proza s-a scris ulterior, retrospectiv (*care privește în urmă, care se referă la fapte și situații din trecut*), cel mai adesea cu o fatală (*imposibil de evitat*) „detașare” (*desprindere, izolare*), dar și cu un plus de „elaborare” (nu întotdeauna benefică „autenticității” - originalității). De aceea se

poate spune că poezia păstrează într-un chip (*mod, fel*) mai viu intensitatea trăirilor care au generat-o. Ea reprezintă, aş zice, *răspunsul imediat* la încercările şi suferinţele de atunci (întruchipare contemporană a ceea ce Mircea Eliade numea „teroarea istoriei”); are astăzi o mare forţă mărturisitoare (*care dovedeşte, demonstrează ceva*) şi a avut ieri (*atunci când a fost scrisă, în mijlocul torturii şi a umilinţei*) o uriaşă funcţie „purificatoare” şi „salvatoare”. Nu este o exagerare să se spună că poezia aceasta a fost la vremea ei hrană şi cuminecătură (*în religia creştină: ritual care constituie una dintre cele şapte taine şi care constă în gustarea de către credincioşi a vinului şi a pâinii sfinţite de preot, simbol al sângelui şi al trupului lui Hristos; euharistie, împărtăşanie*), dar şi „răzbunare” imediată a spiritului împotriva celor ce au căutat să-l pervertească sau să-l sugrume, deoarece scopul „*tratamentului*” din închisorile comuniste era acela de spălare a creierului, de reeducare.

Demostene Andronescu rămâne una dintre vocile lirice cele mai pure şi mai reprezentative ale închisorilor politice din România. Din nefericire, aceste voci lirice, destul de numeroase, sunt încă insuficient cunoscute publicului mai larg, şi mai ales generaţiei tinere. În afara celor doi mari corifei (*persoană cu rol conducător într-un domeniu de activitate; fruntaş, căpetenie*), deplin consacraţi (*recunoscuţi*) încă din perioada interbelică (*perioada dintre cele două războaie mondiale, inter- între, bellum-război*), Radu Gyr (1905-1975) şi Nichifor Crainic (1889-1972), prea puţine nume de poeţi ai închisorilor se mai bucură de oarecare notorietate (*reputaţie, faimă*). În cazul unora dintre aceştia, nedreptatea este cu atât mai mare cu cât la ei forţa ideilor şi trăirilor lirice se asociază în chip fericit cu un incontestabil talent al expresiei, capabil să răspundă chiar celor mai pretenţioase exigenţe estetice. Acesta este, cred, şi cazul lui Demostene Andronescu, astăzi octogenar (*persoană care a atins sau a depăşit vârsta de optzeci de ani*), autorul volumului – demult epuizat – „*Peisaj lăuntric*” şi care este ultimul mare poet în viaţă al temniţelor comuniste.

„Vitalitatea unui neam, trăirea lui, forța lui stă în puterea de creație. Prin asta trăiește un neam și un individ, prin creație, și tot prin asta supraviețuiește... Din mocirla închisorii au răsărit crinii sufletului.” (Pr. Atanasie Ștefănescu)

Printre multiplele metode de tortură și dezumanizare aplicate în temnițele comuniste, a fost și aceasta a interzicerii oricărei activități intelectuale pentru a se crea un mediu de imbecilizare lentă dar sigură a „dușmanilor poporului” (dușmanii poporului erau considerați scriitorii care nu elogiau regimul comunist prin scrierile lor sau intelectualii care își exprimau nemulțumirea față de partidul unic). Astfel, hârtia și creionul au fost total interzise, la fel și lecturarea cărților de orice fel. Se dorea a fi inhibată cu desăvârșire orice intenție creatoare a deținuților, orice încercare de a-și face iadul foametei, promiscuității și disperării mai ușor. În același timp, abaterile de la aceste reguli draconice (*foarte aspre, de o severitate excesivă*) erau aprig (*puternic*) sancționate, cu bătaia la locul „faptei” și mai ales cu izolare în celule reci, insalubre și cu mâncare odată la trei zile.

Cu toate acestea, efectul urmărit de ighemonii (*stăpân, conducător, șef*) veacului roșu (regimului comunist) s-a dovedit a fi în timp cel exact contrariu. Creativitatea umană a găsit o altă cale de a străbate lanțurile, cătușele și gratiile... fără să le rupă. Dacă s-au confiscat toate mijloacele tradiționale de comunicare și creație, prima creație inedită a foștilor deținuți politici a fost să confecționeze mijloace de comunicare originale din aproape nimic.

Astfel, țevile reci ale caloriferelor (*în închisori existau calorifere, care n-au fost niciodată calde*) au devenit excelente transmițătoare de mesaje prin morse, cănile de băut apă au devenit receptoare fidele ale bățăilor în pereți, gamelele (*probabil farfurie*) de mâncare combinate cu praful DDT (***Diclor-Difenil-Triclorețanul*** denumirea prescurtată ***DDT*** este un insecticid care a fost folosit din anii 1940 ca un toxic de contact)

pentru pleoșnițe (*un soi de insecte*) au devenit invizibile tăblițe pentru notițe, care oricând puteau fi șterse spre a nu fi descoperite; oasele din mâncare au devenit ace de cusut și creioane de scris, la fel săpunul și resturile de sârmă sau sticlă. Prin ingeniozitate și migală, resturile și gunoaiele au fost transformate în unelte de creație și chiar piese de artă. O izmană (*obiect de lenjerie bărbătească asemănătoare pantalonului*) ruptă și putredă era transformată într-o nouă pereche de șosete, cu andrele confecționate din oase sau sârmă. Un os mai mare nimerit în gamelă (*probabil farfurie*) devenea prin șlefuire un veritabil medalion sau crucifix.

Mai mult decât toate acestea, mintea însăși s-a arătat a fi un univers inepuizabil de creație literară, dovedindu-se în același timp și un imens depozit de memorie. Așa se face că în ciuda condițiilor bestiale (*inumane*) de viață, sau poate mai ales datorită lor, închisorile comuniste s-au transformat în veritabile centre de creație. Este un fapt constatat de-a lungul istoriei umanității că suferința este mediul cel mai prielnic pentru creație, prin urmare iadul temnițelor comuniste s-a dovedit prilejul celor mai profunde creații umane: *„din promiscuitatea, din brutalitatea, din cea mai cruntă mizerie, din torturi, din atacarea cea mai abjectă (josnică, demnă de dispreț) a ființei umane, a germinat (s-a născut) o puternică sensibilitate și dorință de frumos, iar din minciună dorința de apărare a adevărului, cu prețul vieții. Când peste sufletele lor curate s-a aruncat mocirla și veninul cel mai ucigător, rezultatul a fost răsărirea unei pleiade de zeci și sute de poeți... Aceasta[Divinitatea] a condus la convertirea suferinței în creație. Generație de sacrificiu! Epopee scrisă cu sânge.”* (Gabriel Stănescu, *„Dumnezeu m-a salvat din Iad!”* p. 184)

Prin urmare, cei mai mulți poeți ai închisorilor nu a fost cei cu preocupări literare exersate încă din libertate, ci aceia care și-au descoperit vocația în temniță, sau mai bine spus li s-a dat darul creației în miezul suferințelor.

Cât privește poezia, ea s-a compus de cele mai multe ori cu foamea mușcând nemilos din trup, cu inima cuprinsă de frică sau disperare, cu sufletul chinuit de dorul celor dragi de-acasă, cu tuberculoza măcinând lent plămâni, cu roaba mușcând din pielea mâinilor, ba s-au creat versuri chiar și în timp ce trupurile poezilor erau îngenuncheate sub ploi de pumni și de bâte.

Poetul Dumitru Radu-Udar arată într-una din poeziile sale atmosfera infernală în care a fost nevoit să-și compună versurile:

*„Nici liniște să am, nu pot
Aici, după zăvoare
Durerea țipă peste tot
În recea închisoare [...]
Și-i foarte greu ca să crezi
Închis... păzit... cu riscuri...
Tot ce-ai făcut să-nregistrezi
Pe ale creierului discuri.”*

La rândul său, Andrei Ciurunga, marele poet al Canalului, zugrăvește în câteva metafore chinurile muncii de exterminare din rețeaua de lagăre a „*mormântului burgheziei*”, pentru a putea lăsa mărturie peste veac:

*„Am scris pe brânci, pe coate și pe burtă,
Târându-mă cu fiecare vers.
Lumina lunii, uneori prea scurtă,
Nu prididea să mă urmeze-n mers. [...]
Pe file de pământ cât o moșie
Am pus lopata – uriaș condei,
Având alături călimara vie
A sângelui vărsat de frații mei.”*

Un alt poet, Costin Dacus Florescu, arată în poezia „Fără creion, fără hârtie”, sacrificiul de care a fost nevoie pentru a crea:

*„Cu mâinile prinse-n cătușe,
În bezna rece și pustie,
Așa făcut-am poezie,*

*Pândit de diavol după ușă.
În foame, frig și încordare,
În a satanei nebunie,
Așa făcut-am poezie,*

*În gemete și disperare. [...]
Înmormântat de viu sub lut,
Neliniștit de ce-o să fie,
Așa făcut-am poezie,*

*În dorul cerului pierdut. [...]
Fără creion, fără hârtie,
Doar cu speranță și credință,
În cea mai joasă umilință,
Așa făcut-am POEZIE!”*

Dar poezii s-au creat și în liniștea nopții ori în singurătatea celulei. Pereții celulelor au devenit ecrane virtuale pe suprafața cărora luau naștere dureri transfigurate (*transformate*), doruri înflăcărate ori crezuri însângerate, după cum mărturisește Dumitru Radu Udar într-una din poeziile sale:

*„Doar noaptea când pot să transform
Pereții în ecrane
Cu ochii-nchiși – fără să dorm
– Văd umbre diafane” (care lasă să străbată lumina fără să se
poată distinge clar contururile; străveziu).*

Așa a fost creată poezia din închisori și spunem "creată" iar nu „scrisă” pentru că procesul creației nu a mai coincis în mod natural cu cel al scrierii, date fiind condițiile inumane de detenție. Poezia s-a elaborat aproape exclusiv în minte și s-a transmis prin viu grai, de cele mai multe ori fiind nevoie de ani de zile până să fie așternută pe hârtie. Deci poezia de detenție a fost o poezie orală, singura formă care ar fi putut supraviețui războiului sistematic la care a fost supusă atât ea, cât mai ales creatorii ei.

Poezia din temnițele comuniste ajunsă până la noi astăzi, este nu numai creație literară, ci și document istoric care susține Adevărul. S-au scris zeci de mii de versuri, mii de poezii despre toate aspectele vieții carcerale (*din carceră, din închisoare*), începând cu arestarea, continuând cu anchetele, viața de celulă, relațiile dintre deținuți, motivațiile acțiunilor anticomuniste, toate cu fond de cronici (*lucrări cu caracter istoric în care sunt înregistrate evenimentele istorice*) rimate.

Radu Gyr – martir al luptei anticomuniste

Radu Gyr (1905 - 1975), pseudonimul literar al lui Radu Demetrescu a fost un poet, dramaturg, eseist și gazetar român. A debutat la vârsta de 14 ani, cu poemul dramatic „În munți”, publicat în revista liceului „Carol I” din Craiova, unde era elev. Devenit student al Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București, a publicat primul volum de versuri „*Liniști de schituri*” în 1924. Gyr a colaborat la numeroase reviste ale vremii și a fost membru important al Mișcării Legionare. Radu Gyr a fost autorul textului „*Sfânta tinerețe legionară*”, imnul neoficial al Mișcării Legionare. Poetul și-a petrecut aproape 20 de ani în închisoare. Prima perioadă de detenție a fost în timpul dictaturii regale a lui Carol al II-lea. Atunci a fost închis în lagărul de la Miercurea Ciuc, alături de Mircea Eliade, Nae Ionescu și alți intelectuali care împărtășeau ideile extremei drepte. După eliberarea din detenție, a fost trimis, pentru

„reabilitare”, în batalioanele (*trupă de soldați în luptă*) de la Sărata. S-a întors din război rănit, dar cu o raniță plină de poeme pe care le-a publicat în 1942, în volumul „Poeme de războiu”. Cartea a fost cenzurată de regim. În 1945, regimul comunist l-a încadrat în „*lotul ziariștilor*”, iar justiția l-a condamnat la 12 ani de detenție politică.

A revenit acasă în 1956, dar, după doi ani, a fost arestat din nou și condamnat la muncă silnică (*forțată, silită*) pe viață, după ce publicase poezia-manifest „*Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane*”, considerată de autorități drept mijloc de instigare (*îndemn la violență, provocare*) la luptă împotriva regimului comunist. Pedepsa cu muncă silnică pe viață i s-a comutat la 25 de ani de închisoare, poetul executând 6 ani de detenție, până la amnistia generală din 1964.

În închisoarea din Aiud, Radu Gyr a fost supus unui regim de detenție deosebit de aspru. Doi ani din pedeapsă i-a executat purtând lanțuri grele la picioare. Când s-a îmbolnăvit grav, autoritățile i-au refuzat acordarea de asistență medicală. O mare parte din detenția de la Aiud și-a petrecut-o în celula nr. 281.

Creația poetului Radu Gyr avea să cunoască înălțimi nebănuite în bezna temnițelor comuniste. Evoluția poeziei sale de după gratii poate constitui un scurt istoric al acelor ani de viață inimaginabilă. Poetul scrie despre foamea permanentă, frigul cumplit, moartea ca prezență zilnică, se ceartă cu Dumnezeu, pentru ca, în final, să ajungă la liniște sufletească și la o credință adâncă, înțelegând soarta ce i-a fost rezervată și jertfa uriașă

Ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Nu pentru-o lopată de rumenă pâine,
nu pentru patule, nu pentru pogoane,
ci pentru văzduhul tău liber de mâine,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Pentru sângele neamului tău curs prin șanțuri,
pentru cântecul tău ținut în piroane,
pentru lacrima soarelui tău pus în lanțuri,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Nu pentru mania scrâșnită-n măsele,
ci ca să aduni chiuind pe tapsane
o claie de zări și-o căciula de stele,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Așa, ca să bei libertatea din ciuturi
și-n ea să te-afunzi ca un cer în bulboane
și zărzării ei peste tine să-i scuturi,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Și ca să pui tot sărutul fierbinte
pe praguri, pe prispe, pe uși, pe icoane,
pe toate ce slobode-ți ies înainte,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

Ridică-te, Gheorghe, pe lanțuri, pe funii!
Ridică-te, Ioane, pe sfinte ciolane!
Și sus, spre lumina din urmă-a furtunii,
ridică-te, Gheorghe, ridică-te, Ioane!

A mai murit încă unul

A mai murit încă unul –
cu foamea pe față,
cu ochii de ceață,
cu mâini ca tutunul.

A mai murit încă unul
din nemernica gloată
care pe rând se gată.
Unul câte unul.

Trei, șase, opt, zece...
A mai murit un mișel.
Ce bine de el
că-i liber să plece!

Azi n-o să-l mai frigă

În vise de fiere
nici trup de muiere
și nici mămăliga.

Ah, Domnul, prea-bunul,
îl mângâie foarte.
Tovarăși de moarte,
poftim încă unul!

Lăsați-l să plece!
Nu spuneți o vorbă!
Ne lasă o ciorba
și-o pâine rece.

Avem o țară!

Avem o țară unde au stăpânit odată
Vitejii daci, bărbați nemuritori.
Și unde stau de veacuri laolaltă,
Izvoare, văi și munți cu fruntea-n zări.

·
Avem troițe sfinte, altare și icoane
Și candeli ard cu mii de pâlpâiri;
Avem atâtea lacrimi și prigoane
Că ne e plin pământul de martiri.

·
Avem la Putna, Sfânt și viu cu duhul
Pe cel ce-a stat Ortodoxiei scut;
Și azi de-l vom chema să-nfrâng-apusul,
Va răsturna cinci veacuri de pământ.

·
Avem pe Brâncoveanu pildă tare,
Căci pruncii lui sub sabie-au căzut;
Ca să păzească fără de schimbare
Credința dreaptă-n care s-au născut.

·
Avem Ardealul sfânt, pământul răstignirii,
Cu tunuri sfârtecat de cel viclean;
Avem ierarhii sfinți, pe Iancu și martirii,
Pe Horia tras pe roată pentru neam.

·
Azi iarăși te-au suit vrăjmașii tăi pe cruce,
Ardeal cu trei culori împodobit;
Scriind deasupra vina ta cu sânge,

Acea că, ortodoxia ai iubit.

·
Avem un Rai de sfinți în temniți dați la moarte
Și aruncați în groapă neștiuți;
Dar astăzi dând pământul la o parte
Ies moaște sfinte-n zeghe grea de deținuți.

·
E jertfa lor de veacuri mărturia
Ce strigă din morminte pân' la noi:
Să apărăm cu râvnă Ortodoxia
Și-acest pământ, de Sfinți și de eroi!

Metanie

Doamne, fă din suferință,
Pod de aur, pod înalt,
Fă din lacrima velință
Ca într-un pat adânc și cald.

Din lovirile nedrepte
Faguri făcă-se și vin.
Din înfrângeri, scări și trepte,
Din căderi, urcuș alpin.

Din veninul pus în cană
Fă miresme ce nu pier.
Fă din fiecare rană
O cadelniță spre cer;

Și din fiece dezastru
Și crepuscul stins în piept,
Doamne, fă lăstun albastru
și fă zâmbet înțelept.

Rugăciune

Stăpâne-nsângerat, Domn al luminii
și Veșnicie limpede, Iisuse!

Tu, care ai primit pe frunte spinii
și cuie-adânci în mâinile-ți supuse,
Tu, Domn al Răstignirii și-nvierii,
care din cruce ne-ai făcut lumina

și Răsărit din rănile tăcerii
și cântec din osânda-ți fără vina –
dă-ne-nclăștarea Ta, dă-ne puterea din ceasul pironirii-
nsângerate, să ne primim și cuiele și fierea ca Tine-n marea
Ta singurătate.
Pe fruntea țării zâmbetul ți-l pune
și Neamul care-acum osânda-și duce învață-l tu amara
rugăciune
din clipele suirilor pe cruce.

As-noapte, Iisus...

As-noapte Iisus mi-a intrat în celulă.
O, ce trist, ce înalt era Christ!
Luna-a intrat după El în celulă
și-L făcea mai înalt și mai trist.

Mâinile Lui păreau crini pe morminte,
ochii adânci ca niște păduri.
Luna-L spoia cu argint pe veșminte,
argintându-I pe mâini vechi spărturi.

M-am ridicat de subt pătura sură:
– Doamne, de unde vii? Din ce veac?
Iisus a dus lin un deget la gură
și mi-a făcut semn ca să tac...

A stat lângă mine pe rogojină:
– Pune-Mi pe răni mâna ta.
Pe glezne-avea umbre de răni și rugină,
parcă purtase lanțuri, cândva...

Oftând, Și-a întins truditele oase
pe rogojina mea cu libărci (*gândac de noapte din ordinul
ortopterelor, de culoare brună-roșcată, care trăiește mai ales
prin bucătării*).

Prin somn, lumina, iar zăbrelele groase,
lungeau pe zăpada Lui, vârgi.

Părea celula munte, părea căpățână
și mișunau păduchi și guzganii.
Simțeam cum îmi cade tâmpla pe mână,
și am dormit o mie de ani...

Când m-am trezit din grozava genună,

miroseau paiele a trandafiri.
Eram în celulă și era lună,
numai Iisus nu era nicăiri...

Am întins brațele. Nimeni, tăcere.
Am întrebat zidul. Nici un răspuns.
Doar razele reci ascuțite-n unghere,
cu sulia lor m-au împuns.

– Unde ești, Doamne? – am urlat la zăbrele.
Din lună venea fum de cățui.
M-am pipăit, și pe mâinile mele
am găsit urmele cuielor Lui...

În închisorile comuniste, scrisul era o modalitate de refugiu, acestea erau adevărate sisteme de cultură, pentru că fiecare deținut scria despre domeniul cunoscut. Scrisul era o formă de rezistență împotriva umilințelor fizice și morale. Prin scris, deținuții aveau sentimentul de învingători, sentimentul că au fost mai puternici. Poeziile lui Radu Gyr erau transmise pe cale orală și erau învățate de către toți deținuții. În poezia „*A mai murit încă unul*” moartea este văzută ca o eliberare, privită cu obiectivitate, o notație seacă, sarcastică: „*ne lasă o ciorbă și o pâine rece*”. În poezia „*Metanie*” durerea devine pod de comunicare cu înaltul, cu Divinul, durerea e văzută ca formă de împărtășire din Divinitate. La fel ca în poezia „*Colind*” și în poezia „*Metanie*”, eul-liric (vocea autorului) își identifică suferința cu cea a Mântuitorului. În poezia „*As-noapte, Iisus...*” se îmbină sentimentul închiderii și cel al învingerii prin credință. Poezia „*Rugăciune*” este o formă de rezistență prin credință, formă de a metamorfoza (*transforma*) suferință în speranță. Vocea lui Radu Gyr capătă o notă tragică în poeme care meditează asupra morții.

Într-un interviu în care vorbea despre experiența din închisorile comuniste, Demostene Andronescu spune că au rezistat mai bine cei care au avut o viață interioară intensă: se rugau, meditau, învățau limbi străine, învățau poezie, el însuși a început să scrie în închisoare, la îndemnul prietenilor de acolo care au știut că a cochetat (*era atras de...*,

avea interes) cu poezia și în perioada de libertate. În închisoare circulau poezii din literatura română scrise de Arghezi, Blaga, Bacovia. Tot Demostene Andronescu afirma că în detenție omul moare mai întâi sufletește, ca să se salveze mulți s-au îndreptat atunci instinctiv spre activități spirituale.

Marin Preda (1922-1980) a fost un scriitor român postbelic (*post – după, belic – război, după Al doilea Război Mondial*) și directorul editurii „Cartea Românească”. Marin Preda a fost un fervent (*înflăcărat, pasionat, zelos*) opozant (*care s-a opus*) al regimului comunist. Ultimul său roman lansat în 1980, „*Cel mai iubit dintre pământeni*”, este considerat o critică violentă a comunismului. După câteva săptămâni pe piață, romanul a fost retras din toate bibliotecile și librăriile publice și universitare. În scurt timp, pe 16 mai 1980, scriitorul a fost găsit mort în camera sa din vila de creație a scriitorilor din Palatul Mogoșoaia. Familia sa este convinsă că moartea sa fulgerătoare are o legătură cu publicarea romanului „*Cel mai iubit dintre pământeni*”.

Cel mai iubit dintre pământeni, de Marin Preda. Romanul este o frescă a României „socialiste” (*întemeiată pe principiile socialismului – orânduire social-economică și de stat, reprezentând faza inferioară a comunismului, care se bazează pe dictatura proletariatului, pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție și pe lichidarea exploatarea omului de către om*) și prezintă orori (*faptă, vorbă sau situație care inspiră groază, repulsie*) din epoca dintre 1945 și 1964. După desființarea Direcției Generale a Presei și Tipăriturilor (1977), cenzura a fost transferată în responsabilitatea editorilor, controlați de Direcția corespunzătoare din Consiliul Culturii și Educației Socialiste. Cartea, deloc conformistă, a fost publicată sub presiunea prestigiului literar și social al autorului, dar și datorită aptitudinii prozatorului de a crea parabole (*afirmație care cuprinde un anumit tâlc, vorbire învăluită, neclară*) epice complexe care ocoleau sau depășeau barierele cenzurii. Valoarea socială a

romanului constă în faptul că atacă esența epocii: o „*lume „plină de dipsomani (dipsomanie – alcoolism cronic), parchinsoniști (boală degenerativă a sistemului nervos central, caracterizată prin tremurături și rigiditate musculară, boala lui Parkinson) și torționari (persoană care torturează)”, adică de bețivi, bolnavi și călăi, din care la un moment, disperat, personajul principal, Victor Petrini, ar vrea, să fugă, împreună cu iubita sa, spre munți.*”

Vasile Voiculescu (pseudonim literar: **V. Voiculescu**, 1884-1963) a fost un scriitor și medic român. În domeniul literar s-a distins în principal ca poet și prozator (a fost și dramaturg).

În poeziile sale se disting puternice accente religioase, generate de convingerea că există Dumnezeu. Înclinația spre teluric (*privitor la pământ, pământesc*) și elementar, spre sentimentul religios, este transpusă în simboluri și alegorii (*procedeu artistic constând în exprimarea unei idei abstracte prin mijloace concrete*). Temele religioase preferate sunt Nașterea, venirea Magilor, moartea Mântuitorului. În volumul *Poeme cu îngeri* sunt foarte multe prezențe angelice, întreg universul poetic e cuprins de această hierofanie (*act prin care se manifestă sacrul; relevare a unei entități sacre în tradiția spirituală a unui popor*). Ca medic este foarte renumit și dedicat tuturor celor care erau în suferință, arătând o reală dorință de a-i ajuta. O altă pasiune a sa este cea pentru scris, pe lângă poezii, a scris și povestiri fantastice. În proză (*mod de exprimare care nu este supus regulilor de versificație; compunere literară care folosește acest mod de exprimare*) îi apar postum (*după moarte*) „*Capul de zimbru*”, „*Ultimul Berevoi*”, ambele volume de povestiri; romanul „*Zahei orbul*”, unele dintre povestiri au fost scrise în perioada când a fost exclus din viața literară.

Poetul român care, după 1948, a suferit cumplit pentru convingerile sale democratice, devenind deținut la vârsta de 74 de ani, și luându-i-se

dreptul de a publica, a lăsat o operă literară de mare rafinament artistic, din care fac parte și „*Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare...*”. Creațiile au fost elaborate între 1954-1958. Cele 90 de sonete sunt o monografie închinată „*paradisului și infernului iubirii*”, conform criticului Ovid S. Crohmălniceanu.

Experiența din închisorile comuniste a lui Vasile Voiculescu.

Caietul cu poeme religioase i-a fost confiscat de Securitate și adus ca probă la interogatoriu. Blajinul scriitor, adevărată figură de pateric (*sfânt sau colecție de povestiri din viața vechilor călugări - trecuți de Biserică în rândul sfinților – text care face parte dintr-o astfel de colecție*), a fost obligat să declare: „*Începând din anul 1947 și până în prezent, eu am scris mai multe poezii cu conținut mistic religios, de îndemn la o viață duhovnicească, de rupere de viață, care prin interpretare au caracter dușmănos față de regim*”. („*Adevărata călătorie a lui Zahei. Ultimii ani ai lui V. Voiculescu și taina Rugului Aprins*”).

Versurile pentru care era condamnat sunau cam așa:

*„O, țara mea, mâncată de jivine,
Pe drumurile-ți albe-n triste sate,
Cu traistă de cerșetor în spate,
Azi iar colindă Dumnezeu prin tine”.*

Nu a plăcut deloc mesajul lor, dar este posibil ca și fără să fi scris aceste versuri cu caracter „*mistic*” Vasile Voiculescu să fi fost închis numai pentru întâlnirile de la Mănăstirea Antim. Sentința a fost nemiloasă cu un om aflat la acea vârstă: cinci ani de temniță grea și confiscarea averii. A fost dus la Jilava. Apoi la Aiud, într-o celulă cu 15 deținuți, intelectuali ca și el. În scurt timp s-a îmbolnăvit foarte rău, suferea de TBC la coloana vertebrală. În 1962, scriitorul a fost eliberat. În aceeași carte aflăm cât de bolnav a ieșit din închisoare și cum era îngrijit de fiul său, Ion. Era o

epavă (*distrus, ruinat*), durerile creșteau mereu, începuse să refuze mâncarea ca să moară mai curând. Își ruga fiul să nu-i mai facă tratamentul: *„Te conjur să nu-mi mai faci nimic, nici o injecție cu morfină, ca să adorm și să nu mă mai scol”*. Înainte de a muri, la 26 aprilie 1963, i-a spus fiului său: *„M-au omorât. Ai grijă, sunt mai perversi decât crezi tu”*.

La un an de la moarte (*operele sale au fost publicate postum*), a început reabilitarea sa. I-au apărut poemele extraordinare din volumul: *„Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginată de V. Voiculescu”*, i-au fost reeditate proza și dramaturgia care îl situează între scriitorii de prim rang ai literaturii române.

Despre credința sa, le mărturisea în 1935 studenților de la Teologie: *„M-am născut, cred, un tip de credincios, organic credincios, și îndrăznesc să spun credincios chiar dacă nu aș fi religios. Dumnezeu este simplu pentru cine-l prinde dintr-o dată”* (publicată în revista *Gândirea*). Credințioșia sa trăitoare s-a văzut în viața sa ascetică, plină de rugăciunea învățată la Mănăstirea Antim în jurul marilor duhovnici și prieteni de spirit, dar se vede și astăzi în întreaga sa creație îmbibată de ideea de dumnezeire, de urcuș, luptă cu păcatul, cizelare sufletească în vederea strălucirii în lumina lui Hristos.

Virgil Ierunca, în volumul *„Românește”*, povestește despre un moment petrecut după eliberare și care ne arată încă o dată verticalitatea poetului. Trăia în odaia sa în mod voit neîncălzită când a primit vizita lui Tudor Vianu, în încercarea de a-l face pe bătrân să scrie în spiritul noului regim. Răspunsul poetului a fost unul negativ. *„Vasile Voiculescu s-a uitat adânc în ochii foarte gândiristului de altădată și i-a spus un nu atât de răspicat, atât de greu, încât Ispititorul a trebuit să plece repede, foarte repede”*, scrie Ierunca.

Adrian Nicolae Petcu, în articolul *„Închisorile lui Vasile Voiculescu”*, consemna o mărturisire a istoricului Vasile Boroneanț, fost deținut politic:

„Era impresionantă purtarea lui de față de toți cei din jur. Se hrănea parcă din Duh Sfânt și era un creștin desăvârșit. Nu-l interesa prea mult hrana, împărțind-o cu ceilalți. Se crease în jurul lui un cerc de profitori, care uneori îi luau mâncarea fără ca măcar să-l întrebe. Într-o zi, un bolnav, deși operat, s-a repezit să-i ia mâncarea pe care i-o aduseseră deținuții de drept comun. Răspunsul lui la riposta (răspuns, replică) colegilor a fost: «Lăsați-l, și el este creatura lui Dumnezeu și, dacă s-a repezit s-o ia, înseamnă că el are nevoie mai mare decât mine de această mâncare». Cuvintele lui mi-au rămas pentru totdeauna în memorie. Era summumul (punctul cel mai înalt, punctul maxim) de sublimare a ființei umane!”

În închisoare s-a îmbolnăvit de cancer și a murit doborât de boală în noaptea de 25 spre 26 aprilie 1963, în locuința sa din București.

Poezii de Vasile Voiculescu

Mântuire

La temelia lumii minunea doarme încă,
Mereu mă-ncercuiește un orizont de dor.
Pe-un fraged țărnm de sunet apăs o umbr-adâncă,
Văd aurora morții pe-un munte viitor.

Ce greu să treci din carne iar în eternitate,
Un continent de suflet se-afundă în uitare.
Dar altele din sânge ies noi și înfierbântate,
Tiparele durerii se-abat pe fiecare.

Fără liman m-aruncă la capetele firii
Lăuntricele mele cumplite depărtări.
Când tropical iubirii cu jungla de visări,
Când dincolo de cercul polar al amintirii.

Trec veacurile cete cu frunțile în tină,
Rămâne-n mâini viața ca zdrențe de tristețe.
Cât nu vom smulge vremea din noi cu rădăcină,
Nu este mântuire decât prin frumusețe.

În grădina Ghetsemani

Iisus lupta cu soarta și nu primea paharul...
Căzut pe brânci în iarbă, se-mpotriva întruna.
Curgeau sudori de sânge pe chipu-i alb ca varul
Și-amarnica-i strigare stârnea în slăvi furtuna.

O mâna nendurată, ținând grozava cupă,
Se coboară-mbiindu-l și i-o ducea la gură...
Și-o sete uriașă stă sufletul să-i rupă...
Dar nu voia s-atingă infama (*blestemată, groznică*) băătură.

În apa ei verzuie jucau sterlici de miere
Și sub veninul groznic simțea că e dulceată...
Dar fălcile-nceștându-și, cu ultima putere
Bătându-se cu moartea, uitase de viață!

Deasupra fără tihnă, se frământau măslinii,
Păreau că vor să fugă din loc, să nu-l mai vadă...
Treceau bătaii de aripi prin vraștea (*dezordine, neorânduială*)
grădinii
Și uliile de seară dau roate după pradă.

Rugăciunea

Ceresc bumerang al sufletelor noastre,
Fulger țintit de inimă spre Dumnezeu,
Tu, rugăciune, biruitoare mereu
Peste orice înfrângeri, orice dezastre

Străbați genuni (*prăpastie adâncă, abis*), la Domnul te sui
Și de-L atingi te întorci îndată
Înapoi la cei ce te-au trimis, încărcată
De toate bogățiile milelor (*vine de la milă, îndurare*) Lui.

Sonetul CLXX

Sămânța nemuririi, iubite, e cuvântul,
Eternul se ascunde sub coaja unei clipe,
Ca-n oul ce păstrează un zbor înalt de-aripe,
Pân' ce-i sosește timpul în slăvi să-și ia avântul;
A fost de-ajuns un nume, al tău, sol dezrobirii,
S-au spart și veac, și lume; ținut prizonier
A izbucnit din țândări, viu, vulturul iubirii,
Cu ghearele-i de aur să ne răpească-n cer.
Cine ne puse-n suflet aceste magici chei?
Egali în frumusețe și-n *genii* (*geniu – cea mai înaltă treaptă
de înzestrare a omului*) de o seamă,
Am descuiat tărâmul eternelor idei;
Supremelor matrițe redați, care ne cheamă
Din formele căderii, la pura-ntâietate,
Să ne topim în alba, zeiasca voluptate...

*„Dacă nu ar fi fost Radu Gyr, Vasile Voiculescu și chiar
Nichifor Crainic prin viața și „scrierile” lor care au văzut hârtia
abia după eliberarea din temniță, foarte mult s-ar fi
descurajat tinerii întemnițați și ar fi fost multe căderi.” –*

Părintele Justin Pârvu

Demostene Andronescu spunea că închisoarea e o experiență ce-ți schimbă definitiv viața, iar experiența închisorilor comuniste nu trebuie nicicând uitată.

Prin acest articol, am dorit să vă aduc la cunoștință "aceste nestemate ale sufletelor martirilor noștri din temnițele comuniste. Poezii scrise cu sânge vărsat pentru Hristos și neam".

Recomand spre vizionare filmul artistic românesc „Binecuvântată fii, închisoare!”